אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי ובדין הוא דניתיב לקמיה טפי אלא שבה' חמה במזרח ובז' חמה במערב תנן ר"מ אומר אוכלין כל ה' ושורפין בתחילת ו' רבי יהודה אומר אוכלין כל ד' ותולין כל ה' ושורפין בתחילת ו' לאביי אליבא דר"מ דאמר אין אדם טועה ולא כלום ניכול כולה שית ולהך לישנא נמי דאמר אדם טועה משהו ניכול עד סוף שית ואביי אליבא דר' יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה ניכול עד פלגא דשית ולהך לישנא נמי דאמרת אדם טועה שעה ומשהו ניכול עד סוף ה' (אלא) אמר אביי עדות מסורה לזריזים חמץ לכל מסור ורבא אליבא דר"מ דאמר אדם טועה שתי שעות חסר משהו מתחילת ה' לא ניכול ה' חמה במזרח וז' חמה במערב אי הכי בשית נמי ניכול אמר רב אדא בר אהבה שית יומא בקרנתא קאי ורבא אליבא דר' יהודה דאמר אדם טועה ג' שעות חסר משהו מתחילת ד' לא ניכול ה' חמה במזרח ושבע חמה במערב וכל שכן ד' אי הכי בה' נמי ניכול [א]תרגמה אביי אליבא דרבא עדות מסורה לזריזים חמץ לכל מסור ורבא אמר לאו היינו טעמא דרבי יהודה אלא רבי יהודה לטעמי' דאמר [ב]אין ביעור חמץ אלא שריפה ויהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט בה עצים איתיביה רבינא לרבא א"ר יהודה אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר אלא אמר רבא [א]גזירה משום יום המעונן אי הכי אפילו בארבע שעות נמי לא ניכול אמר רב פפא ד' זמן סעודה לכל היא ת"ר [ג]שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל ליסטין שלישית מאכל יורשין רביעית מאכל פועלין חמישית מאכל תלמידי חכמים ששית מאכל כל אדם והאמר רב פפא רביעית זמן סעודה לכל היא אלא איפוך [ב]רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים [ג]ששית מאכל תלמידי חכמים מכאן ואילך כזורק אבן לחמת אמר אביי לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה אמר רב אשי כמחלוקת בעדות כך מחלוקת בחמץ פשיטא היינו הך דאמרינן הא קא משמע לן [ד]שינויי דשנינן שינויא הוא ולא תימא תנאי היא [ה]אמר רב שימי בר אשי לא שנו אלא בשעות אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר אחר הנץ החמה עדותן בטילה פשיטא אלא [ד]אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר בתוך הנץ החמה עדותן בטילה הא נמי פשיטא מהו דתימא תרוייהו חדא מילתא קאמרי והא דקאמר

בתוך

אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי. ולבתריה יהבינן ליה רביעית חמישית וששית ולבעל חמש יהבינן לקמיה רביעית ושלישית ושניה ולבתריה ששית. ואכתי הוה לן למיתב ליה אלא הא פריש רבי יהודה בהדיא[ה] דבין חמש לשבע לא טעו שבחמש חמה במזרח ובשבע במערב. וכל הנך טעותא דיהבינן להו ה"מ לאגוליינהו ולמפטרינהו מקטלא אבל מ"מ משעה כשהוזם אחד מהן באותה שעה נבדה ובטל אחריה מיד בטלה העדות ואפי' לא הוזם בטעות שלפניו דהא כי אמרו ליה לבעל ג' שלישית ורביעית וחמישית עמנו היית והולכך לומר בשניה היה אלא שטעיתי הרי נחלקה עדותן שאם בשניה היה המעשה אין כאן אלא עד אחד דהא חבירו אמר בחמש ובין שנייה לחמישית לא טעו: **ניכול עד סוף שש.** דהא מן התורה אינו אסור אלא משעברו שש ורבנן למה (א) הוא דעבוד הרחקה במידי דלא טעו אינשי ביה: **עדות מסורה לזריזים.** אין אדם בא להעיד על הנפש אא"כ בקי בשעות לפי שיודע הוא שסופו להדרש בדרישה וחקירה אבל חמץ על הכל מוטל ושאינו בקי בשעות טועה בהן: **בחמש חמה במזרח ובשבע במערב.** וחמץ אינו אסור אלא בשבע ואין טעות בין חמש לשבע: **אי הכי בשש נמי ניכול.** דהא בשש עדיין לא נטתה חמה לצד מערב אלא באמצע הרקיע וזריחתה תחתיה בראש כל אדם ואין צל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא תחתיו: **יומא.** חמה: **בי קרנתא קאי.** באמצע הרקיע קרובה לנטות למזרח וקרובה לנטות למערב ואין עומדין עליה. ולהכי נקט לישנא דבי קרנתא ולא נקט בי מילעי דדרום קאי לפי שגלגל חמה שחמה סובבת בו עגול הוא ודבר עגול אין חילוק ארבע רוחות ניכר בו ומזרחו מתעגל עד חצי דרומו וחצי צפונו ומיחזי פלגי דרום בסוף מזרח וראש מערב: **מתחילת ארבע לא ניכול.** דהא טעי שש וחמש וארבע: ומשני שמעי' ליה לרבי יהודה דאמר בין חמש לשבע לא טעו וכ"ש ארבע: **עדות מסורה לזריזין.** והילכך מודי בה רבי יהודה דלא טעו בין חמש לשבע אבל חמץ לכל מסור וטעו ומיהו כולי האי לא טעו ואע"ג דטעו בין תחילת שלש לסוף חמש דהיינו שלש שעות לא טעו בין סוף ארבע לתחיל' שבע לאסרינהו בד' משום שבע אע"ג דאיכא בציר משלש משום דאיכא היכירא בחמה: **ורבא אמר.** טעמא דר' יהודה בחמץ לאו משום טעותא היא דלא טעו אינשי בין חמש לשבע כדקאמר חמש חמה במזרח כו' והאי דקאמר תולין כל חמש ר' יהודה לטעמיה דאמר באידך פירקין (דף כא.) אין ביעור חמץ אלא שריפה הילכך אסרו רבנן באכילתו כדי שיהא לו פנאי ללקט עצים בינתיים ואי שרית ליה כל חמש אינו נזכר אבל עכשיו דתלי ליה רמי אנפשיה ומדכר ללקט: **אימתי.** אני אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה: **שלא בשעת ביעורו.** בתחילת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי (ב) אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה השבתתו בכל דבר וטורח זה למה אם אין לו עצים ימתין עד שעת ביעורו וישביתנו בכל דבר: **יום המעונן.** שאין חמה זורחת ואין יכולין לבדוק בחמה: **זמן סעודה לכל היא.** והכל בקיאים בה: לודים. ולסטים רעבתנים הן אלא שהליסטים נעורין כל הלילה וישנים שחרית שעה ראשונה ואוכלין בשניה: **יורשין.** לאו משום רעבתנות אלא הואיל ולא עמלו בו: **כמחלוקת.** דרבי מאיר ור' יהודה בעדות משום דלרבי יהודה טעי אינשי טפי כך מחלוקת במתניתין נמי בחמץ משום דלר' יהודה טעי אינשי טפי ובין לר' מאיר ובין לר' יהודה דלא מרחקי כולי טעותא כדאמרן בעדות למר שתי שעות ולמר שלש שעות (ג): **משום שינויא דשנינן.** חמץ לכל מסור דלא תימא תנאי היא כי קשיא לך מתני' דסנהדרין ומתני' דהכא לא תימא תנאי היא אליבא דר' מאיר ור' יהודה דתנא דמתני' סבר לר' מאיר אדם טועה שעה אחת ולר' יהודה אדם טועה שתים ותנא דסנהדרין סבר לר"מ אדם טועה שתים ולר' יהודה שלש אלא ודאי כאותו מחלוקת של שם כך הוא כאן אלא משום דחמץ לכל מסור הוא. א"נ כי קשה לך לר' יהודה דאמר התם אין טעות בין חמש לשבע משום חמה והכא אמר טעו לא תימא תנאי היא אלא כטעמו שם כך טעמו כאן אלא שחמץ לכל מסור אי נמי משום יום המעונן: **לא שנו.** הך דסנהדרין אלא שהעידו על השעות אבל הואיל בפיהם שם הנץ החמה אין כאן טעות אלא כזב: **בסוף הנץ.** כשמתחיל הנץ:

הלכה

ניכול כולה שית. לאו דוקא כולה שית דהא צריך לשרוף תוך שש: **ולהך** לישנא דאדם טועה שעה ומשהו ניכול עד סוף חמש. אפי' טעה בשתי שעות היה יכול להקשות ניכול עד סוף חמש שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב: **בשית** חמה בי קרנתא קאי. הקשה ריב"א לאביי דאמר לר' יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה ותלינן הטעות בשניהן אם כן אחד אומר בה' ואחד אומר בשבע אמאי עדותן בטלה כיון דאין הכירא בתחילת שש לז' נימא האי דקאמר ה' בסוף ה' והאי דקאמר ז' בתחילת ז' ועובדא הוה בפלגא דשית וטעה כל אחד חצי שעה וי"ל דהא דקאמר שית חמה בי קרנתא קאי וטעו בין תחילת שש לז' היינו חמץ דלכל מסור אבל עדות מסורה לזריזין אי נמי הך שינויא דקאמר בי קרנתא קאי לית ליה לאביי: **אימתי** שלא בשעת ביעורו. פירש הקונטרס שלא בשעת ביעורו בשש ובשעת ביעורו מכאן ואילך ופריך הואיל ובשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ימתין עד שבע וקשה לר"ת היכי ימתין עד שבע לבערו הא אסקינן לעיל (ד' י:) דגזר ר' יהודה בשעת איסורו לבדוק דילמא אתי למיכל מיניה ועוד שעת ביעורו דמתני' היינו בשש ועוד דמנותר יליף ר' יהודה [ו]דחמץ בשריפה ונותר אחר שיעורו טעון שריפה וכמו כן חמץ ומפר"ת דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים (ד) וטעם משום דיליף מנותר[ז] והיינו לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאינה מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן איתא בירושלמי פרק כל שעה: **ארבע** זמן סעודה לכל היא. לא שייך האי טעמא אלא לענין אכילה אבל לענין עדות לא:

רבנן

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"א מהל' חמץ הלכה ט:
צב ב טוש"ע או"ח סי' קמ:
ג [טוש"ע שם]:
צג ד מיי' פ"ב מהלכות עדות הלכה ה סמג לאוין טו:

רבינו חננאל

ואקשינן מכתני' אמאי תאני ר' מאיר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש, לאביי דאמר אין אדם טועה ולא כלום יאכל עד סוף שש, דהא קיימא לן אך חלק מחצי היום איסורו של חמץ, וללישנא אחרינא דאביי כו'. ולרבא אליבא דר' מאיר דאמר אדם טועה שתי שעות, מתחלת חמש לא יאכל, למה אמר רבי מאיר אוכלין כל ה'. וכן לר' יהודה מתחלת ד'. ופרקי' בהא אליבא דר' יהודה, הא אוקימ' לגבי עדות דלא טעי איניש בין שעה ה' לז', דבה' חמה במזרח ובז' חמה במערב, וכל שכן ד' דודאי לא טעי בה. ואסיקנא תרגמה אביי בין לדידיה בין אליבא דרבא עדות מסורה לזריזי', חמץ לכל מסור, ולפיכך עבדו רבנן הרחקה. ואתא רבא לאוקומי טעמא דר' יהודה משום דקסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה, ונדחו דבריו ואוקמה גזרה משום יום המעונן. אסקינן במחלוקת דר' מאיר ור' יהודה בעדות, דמשום טעותן היא, כך מחלוקת בחמץ, קמשמע לן דשנויא דשנין שנויי נינהו וסמכינן עלייהו. אמר רב שימי בר אשי, לא שנו דטעו אלא בשעות, כלומר אחד אומר כך וכך שעה ביום, [ואחד אומר כך וכך שעה ביום] אבל אחד אומר קודם הנץ החמה, ואחד אומר אחר הנץ החמה עדותן בטלה, כי עדות מכחשת היא, ובענין הזה פירשנו למעלה כי בכל מקום שהטעות דחויה, העדות בטלה היא.

מסורת הש"ס

א) [שבת נג: וש"נ], ב) [לקמן כא. ע: תמורה לד.], ג) שבת י. [ע"ש], ד) [כתובות לח:], ה) סנהדרין מב., ו) [לעיל יא:], ז) [לקמן ע:], ח) [שם].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ניכול וכו' למה להו דעבוד: (ב) ד"ה אימתי וכו' מדאורייתא' שרי הס"ד: (ג) ד"ה כמחלוקת וכו' משום הדי"ל: (ד) תוס' ד"ה אימתי וכו' חכמים וטעמם משום:

מוסף רש"י

לודים. אומה שקורין קנלי"ש ואוכלי אדם הן והם רעבתנין (שבת י.). **יורשין.** יורשי הון רב שלא טרחו בו ואין עסוקים ודואגין לשוט אחר מזונות ולעסוק במלאכה (שם). **כזורק אבן לחמת.** קשה לגוף, ולי נראה לא קשה ולא יפה (שם). **לא שנו אלא בשעות.** דמר סבר טעי אינש הכי ומר סבר לא טעי כולי האי (סנהדרין מב.). **אבל אחד אומר קודם הנץ החמה.** סימן מובהק הוא ואין לטעות בהנץ החמה בתוך שהיא זורחת (שם).